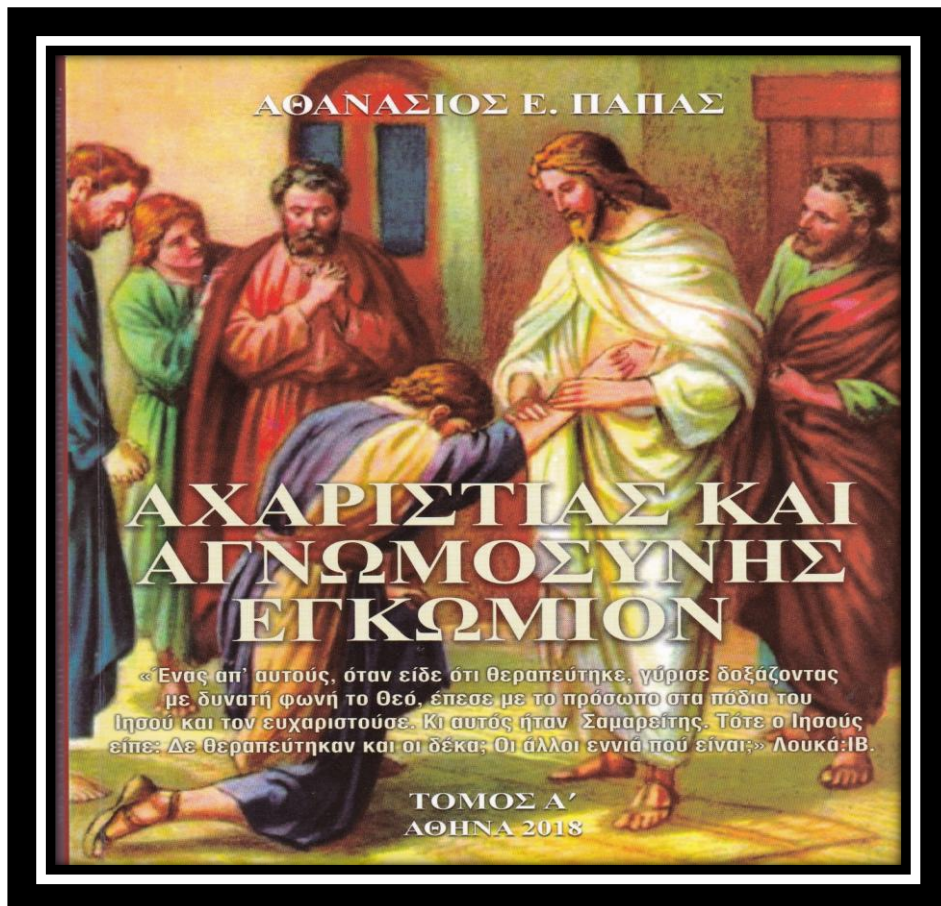

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε. ΠΑΠΑΣ, ΟΜ. ΚΑΘ. ΠΑΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ: *ΑΧΑΡΙΣΤΙΑΣ ΚΑΙ ΑΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ
ΕΓΚΩΜΙΟΝ*: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΑΜΜΑ, ΑΘΗΝΑ, 2018. ΣΕΛΙΔΕΣ ΒΙΒΛΙΟΥ:27-32.

**Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΔΙΑΛΕΓΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΓΙΟ ΤΟΥ, ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΚΛΗ: ΕΙΠΕ
ΜΟΙ ΕΦΗ, Ω ΠΑΙ, ΟΙΣΘΑ ΤΙΝΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΑΧΑΡΙΣΤΟΥΣ
ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΥΣ: Ή ΠΩΣ ΕΞΗΓΕΙΤΑΙ ΤΟ ΡΗΜΑ ΧΑΛΕΠΑΙΝΩ, ΔΗΛΑΔΗ:
«Η ΑΠΕΧΘΕΣΤΕΡΗ ΑΧΑΡΙΣΤΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ
ΓΟΝΕΙΣ.»**

- 1.«Είναι δηλαδή εξίσου επικίνδυνο να δώσεις σε μανιακό μαχαίρι και σε μοχθηρό δύναμη». Ιάμβλιχος
- 2.Τίνας ουν, έφη, υπό τίνων εύροιμεν αν μείζω ευηγετημένους ή παιδιάς υπό γονέων;»69 Ξενοφών.
- 3.Γενικά οι άνθρωποι είναι αγνώμονες, ασταθείς και υποκριτές· προτιμούν να αποφεύγουν τον κίνδυνο και είναι αχόρταγοι για κέρδος». Νικολό Μακιαβέλι.
- 4.«Αγαπάς ένα μηδενικό, όταν αγαπάς έναν αχάριστο». Πλαύτος
- 5.«Αν περιμαζέψεις έναν πεινασμένο σκύλο και τον ταΐσεις, δεν πρόκειται να σε δαγκώσει. Αυτή είναι η βασική διαφορά ανάμεσα στο σκύλο και τον άνθρωπο». ΤουέηνΜαρκ
- 6.«Η αγνωμοσύνη γίνεται αφορμή επικρίσεων, η δε ευγνωμοσύνη φέρει και νέα ευεργετήματα». Σεβινιέ
- 7.«Η απεχθέστερη αχαριστία είναι αυτή των παιδιών προς τους γονείς».
- 8.«Η αχαριστία αποξηραίνει την πηγή κάθε αγαθότητας». Ρισελιέ
- 9.«Η αχαριστία είναι λέξη εμφαντική κάθε χαμαίρπειας». Μωρεάς
- 10.«Μη ρίχνεις πέτρα στο πηγάδι που σε δρόσισε». Πολύβιος.
- 11.«Οι κακοήθεις είναι πάντοτε αγνώμονες». Θερβάντες.
- 12.«Τον αχάριστο άνθρωπο, όταν τον καθήσεις στον ώμο σου, θα προσπαθήσει να ανέβει στο κεφάλι σου». Σαίξπηρ.

Αγαπητοί ευεργέτες,

Ο Ξενοφών ο Αθηναίος, στα Απομνημονεύματά του, αναφέρεται στον διάλογο του Σωκράτη με τον μεγαλύτερο γιο του τον Λαμπροκλή για την αχαριστία προς τους γονείς. Φαίνεται ότι ο Σωκράτης κατάλαβε ότι ο Λαμπροκλής στενοχωρούσε τη μητέρα του, την Ξανθίππη και μέσα από το διάλογο προσπαθεί να οριοθετήσει την αχαριστία.Ο Σωκράτης ξεκινάει συνήθως από το:ΤΙ ΕΣΤΙΝ. Από τον ορισμό.

Βέβαια, όπως γνωρίζουμε, η Ξανθίππη δεν ήταν και η προσωποποίηση της ιδανικής συζύγου, αλλά ήταν μητέρα, και με τα δεδομένα του Σωκράτη προσωποποιεί την ευεργεσία. Ο Σωκράτης ρωτάει στην αρχή τον Λαμπροκλή αν ξέρει μερικούς ανθρώπους που ονομάζονται αχάριστοι. Ο Λαμπροκλής απαντάει καταφατικά και ο

Σωκράτης συνεχίζει τις ερωτήσεις, καλώντας τον γιο του, να του πει, αν γνωρίζει γιατί αποδίδουν στους αχάριστους αυτό το χαρακτηρισμό. Ο Λαμπροκλής απαντάει ευθέως:

«Αχάριστους δηλαδή, ονομάζουν εκείνους που ευεργετήθηκαν και ενώ μπορούν να ανταποδώσουν την ευεργεσία, δεν την ανταποδίδουν»⁷⁰. Η αχαριστία, καταλήγει η συζήτηση, είναι καθαρή αδικία. Ο Σωκράτης, αφού πήρε τη συναίνεση του Λαμπροκλή, ότι δηλαδή η αχαριστία ταυτίζεται με την αδικία, κάνει την καθοριστική ερώτηση: «Τίνας ουν, έφη, υπό τίνων εύροι- μεν αν μείζω ευηργετημένους ή παιδιάς υπό γονέων;»⁷¹ Σε επίρρωση αυτής της θέσης, ο Σωκράτης απαριθμεί τις ευεργεσίες των γονιών στα παι- διά που συνοψίζονται στα εξής:

Οι γονείς έφεραν τα παιδιά από την ανυπαρξία στη ζωή.

Τα βοήθησαν να δουν ωραία πράγματα και να απολαύσουν αγαθά.

Οι άνθρωποι, υποστηρίζει ο Σωκράτης, δεν τεκνοποιούν για χάρη της ηδονής, αφού την ηδονή μπορεί κανείς να τη βρει «επί χρήμασιν». Λοι- πόν: «Και μην ου των γε αφροδισίων ένεκα παιδοποιείσθαι τους ανθρώ- πους υπολαμβάνεις...»⁷².

Η γυναίκα με πολύ πόνο τίκτει και ανατρέφει τα τέκνα.

- Οι γονείς επίσης φροντίζουν για την παιδεία των τέκνων τους.

Ο Λαμπροκλής όμως αντιτείνει και αναφέρεται στη δυστροπία της μητέρας του της Ξανθίππης. Ο Σωκράτης τεχνηέντως επεκτείνει τη συζήτηση στις θυσίες της μητέρας για το παιδί: για τις νουθεσίες, τις αγωνίες και τις προσ- δοκίες⁷³. «Εσύ, αντιθέτως, μολονότι καλά το ξέρεις ότι, όσα σου λέγει η μη- τέρα σου, σου τα λέγει όχι μόνο, χωρίς να έχη κανένα κακό στο νου της, αλλά και με την επιθυμία να έχης τόσα αγαθά, όσα κανένας άλλος, αγανακτείς. Η νομίζεις ότι η μητέρα σου θέλει το κακό σου; Όχι βέβαια, είπε. αυτό τουλάχισ- στον δεν το φαντάζομαι. Και ο Σωκράτης: Λοιπόν, είπε, αυτή η μητέρα που σε αγαπά και σε φροντίζει όσο πιο πολύ μπορεί, όταν είσαι άρρωστος, για να γίνης καλά και για να μη στερηθής τίποτε από όσα είναι αναγκαία, και, εκτός αυτού, στις προσευχές της ζητεί από τους θεούς πολλά αγαθά για σένα, και για σένα κάνει τόσα τάματα στους θεούς, ισχυρίζεσαι πως είναι ανυπόφορη; Εγώ τουλάχιστον νομίζω ότι, αν δεν μπορής να υποφέρης μια τέτοια μητέρα, δεν μπορείς να υποφέρης τα αγαθά».

Πείθει λοιπόν τον Λαμπροκλή να θέλει να είναι αρεστός στη μητέρα του και τού υπενθυμίζει ότι η πολιτεία παραβλέπει κάθε άλλη αχαριστία, που αν και οφειλομένη δεν αποδίδεται από τους ευεργετηθέντες, όταν όμως πρόκειται για τους γονείς, η πολιτεία είναι ιδιαίτερα σκληρή τιμωρός⁷⁴ «Εάν δε τις γονέας μη θεραπεύη, τούτον δίκην τε επιτίθησι και αποδοκιμάζουσα ουκ εά άρχειν τούτον⁷⁵, ως ούτε εν τα ιερά ευσεβώς οϊόμενα υπέρ της πόλεως τούτου όντος ούτε άλλο καλώς και δικαίως ουδέν αν τούτου πράξαντος;». Ακόμα η πολιτεία για την επιλογή των αρχόντων εξετάζει τη συμπεριφορά τους προς τους γονείς και μετά το θάνατό τους⁷⁶: «Και ακόμη, μα τον Δία, αν ένας δεν στολίζη τους τάφους των νεκρών γονέων του, και τούτο το εξετάζει η πολιτεία κατά τη δοκιμασία των αρχόντων». Και ο Σωκράτης, συνεχίζοντας τις νουθεσίες, προειδοποιεί το γιο του να μην είναι αχάριστος και αγνώμων προς τους γονείς, γιατί δε θα τον εμπιστευτεί κανείς πια και θα ξέρει ότι όντας αχάριστος αν ευεργετηθεί, δε θα του ανταποδοθεί η ευεργεσία⁷⁷: «Ει γαρ σε υπολάβοιεν προς τους γονέας αχάριστον είναι, ουδείς αν νομίσειεν ευ σε ποιήσας χάριν απολήψεσθαι».

Η αχαριστία προς τους γονείς στιγματίζεται από το Σωκράτη και ακόμα μαθαίνουμε, αγαπητοί ευεργέτες, ότι και η πολιτεία «τω καιρώ εκείνω» έθετε αυστηρά κριτήρια για το «άρχειν» στους πολίτες της. Σήμερα βέβαια δεν γνωρίζω αν ισχύει παρόμοιος νόμος, γνωρίζω όμως, ότι στην πατρίδα μας, θάλλουν, ακμάζουν και ανθούν πολλοί «οίκοι ευγηρίας»⁷⁸. Φυσικά δεν επιθυμώ να εντάξω στους αχάριστους και αγνώμονες όσους καταφεύγουν στη λύση αυτή για τους γονείς τους. Όπως έλεγαν οι αρχαίοι ημών πρόγονοι «ανάγκα και οι θεοί πείθονται». Το πρόβλημα είναι η εγκατάλειψη, η αλλοτρίωση και το «έχε με παραιτημένον».

Αν υπάρχει έστω και αμυδρά σκέψη ευγνωμοσύνης μπορεί να την αποδείξει κανείς

με αγάπη για τους γονείς, αλλά όχι με την αγάπη των λόγων, αλλά με την μετά
θυσίας εκδηλούμενη αγάπη. Γιατί «πίστις άνευ έργων νεκρά εστί» και οι γεννήτορες
προσδοκούν αυτή την αγάπη.

Ο ίδιος ο Μωυσής με την Πέμπτη εντολή⁷⁹ μας έδωσε το στίγμα της θεοθέλητης
επιταγής. Τα τέκνα να τιμούν τους γονείς: «Τίμα τον πατέρα σου και τη μητέρα σου,
ίνα ευ σοι γένηται και ίνα μακρο- χρόνιος γένη επί της γης».

Δεν γνωρίζω τίνος είναι η σειρά τώρα να γίνει «πυρ και μανία» με όσα περί
αγνωμοσύνης και αχαριστίας διατυπώθηκαν για τον Λαμπροκλή από τον Σωκράτη.
Τόσο όμως στην αρχαία όσο και στη νέα ελληνική γραμματεία έχουμε παραδείγματα
ευγνωμοσύνης των τέκνων προς τους γονείς και ακόμα την ποιητική έξαρση για τη
μητέρα⁸⁰: «Μάνα κράζει το παιδάκι – μάνα ο νιος και μάνα ο γέρος – μάνα ακούς σε
κάθε μέρος – Α τι όνομα γλυκό...». Ιδού μερικά παραδείγματα ευγνωμοσύνης προς
τους γονείς: **Ποιος όμως θεωρείται ευδαίμων κατά τον Σόλωνα;**

Τον Κλέοβιν και τον Βίτωνα⁸¹ που έζευξαν το άρμα και μετέφεραν τη μη- τέρα τους στο ναό της Ήρας, θεωρεί ο Σόλων ο Αθηναίος ως ευδαιμονέστε- ρους του Κροίσου⁸². Ο Σόλων αναφέρει στον Κροίσο την πράξη των αδελφών: «**Τούτον τον λόγον θαυμάσας ο Κροίσος, “τίνα δε”, είπε, μετά Τέλλον τον Αθηναίον ευδαιμονέστατον νομίζεις;” ο δ’ είπε:** “Κλέοβιν και Βίτωνα τους Αργείους. ερρωμενέστατοι γαρ ήσαν ούτοι και εν τοις αγώσιν ουδενός χεί- ρους, άθλα δ’ ελάμβανον πλείστα και λαμπρότατα. Η δε μήτηρ αυτών ιέρειαν ην της Ήρας. Ούσης δε ποτε εορτής τη Ήρα, η νόμος μητέρα αυτών εφ’ αμά- ξης κομίζεσθαι εις το ιερόν, πέντε και τετταράκοντα σταδίους της πόλεως απέχον, οι νεανία αυτοί την άμαξαν είλκυσαν, επει εκ τού αγρού οι βόες ουκ εν ώρα παρεγίγνοντο. αρίστη δ’ ην αυτοίς η τού βίου τελευτή. η γαρ μήτηρ ηύξατο τη Ήρα τούτο τοις παισί παρέχειν, ο ανθρωπω άριστον είναι οι θεοί νομίζουσι. μετά ταύτην δε την ευχήν τους νεανίας θύσαντας και εορτάσαντας μετά των πολιτών γλυκύτατος και βαθύτατος ύπνος καταλαμβάνει και ούτως αποθνήσκουσι⁸³».

Έτσι λοιπόν, αγαπητοί αχάριστοι και αγνώμονες, είναι έξω από κάθε δε- οντολογία η αχαριστία προς τους γεννήτορες. Για όλα μπορεί να ζητήσετε άφεση αμαρτιών, όχι όμως και για τους γονείς που δείξατε την αχαριστία. Ο λίθος του αναθέματος θα επιπέσει βαρύς στο κρανίο σας. Και εδώ θα έλεγα όχι μόνο για τους φυσικούς και βιολογικούς γονείς σας, αλλά και για όσους σάς φρόντισαν και σάς ευεργέτησαν, σάς ανέδειξαν, έγιναν συνήγοροί σας και θυσιάστηκαν για να έχετε τα σημερινά αγαθά και ως άφρονες πλούσιοι να τα επιδεικνύετε και να τα επισείετε κατά πάντων. Εδώ ταιριάζει η επίκληση του Ομηρικού Χρύση στον Απόλλωνα: **Τίσειαν Δαναοί εμά δάκρυα σοίσι βέλεσι....και ο νοών νοείτω!**

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- ⁶⁹ Ξενοφώντος Απομνημονεύματα: όπ.π., Κεφ. ΙΙ, στιχ. 17-18. «Ποίους λοιπόν, ερώτησε, ο Σωκράτης, και από ποίους μπορούμε να βρούμε πιο πολύ ευεργετημένους παρά τα παιδιά από τους γονείς τους;».
- ⁷⁰ Ξενοφώντος Απομνημονεύματα: Εισαγωγή – Μετάφραση – Σχόλια: Χ.Σ. Θεοδωράτος: Βιβλιοθήκη των Ελλήνων: Ελληνικός Εκπαιδευτικός Οργανισμός: Αθήνα, χ.χ., σελ.83, Κεφ. ΙΙ. Ο Ξενοφών γράφει: «τους γαρ ευ παθόντας, όταν δυνάμενοι χάριν αποδούναι μη αποδώσειν».
- ⁷¹ Ξενοφώντος Απομνημονεύματα: όπ.π., Κεφ. ΙΙ, στιχ. 17-18. «Ποίους λοιπόν, ερώτησε, ο Σωκράτης, και από ποίους μπορούμε να βρούμε πιο πολύ ευεργετημένους παρά τα παιδιά από τους γονείς τους;».
- ⁷² Ξενοφώντος Απομνημονεύματα: όπ.π., Β, στιχ. 15-16.
- ⁷³ Ξενοφώντος Απομνημονεύματα: όπ.π., Β, Κεφ. ΙΙ, σελ.82.
- ⁷⁴ Ξενοφώντος Απομνημονεύματα: όπ.π., Κεφ. ΙΙ. «... αν όμως κάποιος δεν περιποιήται τους γονείς του, αυτόν αμέσως τον καταδικάζει και, αποδοκιμάζοντάς τον για άρχοντα, δεν του επιτρέπει να ασκήση εξουσία, διότι πιστεύει ότι, όταν εκείνος θα εθυσίαζε, οι θυσίες υπέρ της πόλεως δεν θα προσφέρονταν από άνθρωπο ευσεβή, ούτε άλλο τίποτε θα μπορούσε εκείνος να ενεργήση ωραία και δίκαια».
- ⁷⁵ Όσοι έχουν officia, μπορεί η πολιτεία να τους τα πάρει αν διαπιστώσει ότι έχουν ασχημονήσει έναντι των γονέων τους.ΕΡΩΤΗΣΗ: ισχύει άραγε αυτό και για όσους χαλεπαίνουν προς τους πνευματικούς τους γονείς αν ναι, τότε υπάρχει πρόβλημα για κάποιους αχάριστους που έχουν διαπράξει το αδίκημα, μπορεί να χάσουν την εξουσία!!!
- ⁷⁶ Ξενοφώντος Απομνημονεύματα: όπ.π., Κεφ. ΙΙ, σελ.86.
- ⁷⁷ Ξενοφώντος Απομνημονεύματα: όπ.π., Κεφ. ΙΙ, στιχ. 13-15. Σήμερα δεν γνωρίζω ποιες συνέπειες έχει όποιος εγκαταλείπει τους γονείς του. Υπάρχει όμως αναφορά στην Ελληνική Νομοθεσία.
- ⁷⁸ Οίκοι Ευηρίας: Είναι όντως οίκοι για το ευ-γήρας; Η σύγχρονη κοινωνία έχει υποστεί αυτή την αλλοτρίωση και είναι δέσμια της πολιτισμικής της εξάρτησης...
- ⁷⁹ Μωσαϊκός Νόμος: «Τίμα τον πατέρα σου και τη μητέρα σου...».
- ⁸⁰ Γ. Μαρτινέλλη: Η Μάνα.
- ⁸¹ Δημ. Φιλικού: Αναγνωστικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης: ΟΕΔΒ: Αθήνα 1946, σελ.24-25.
- ⁸² Δημ. Φιλικού: όπ.π., σελ. 24-25, απ' όπου και η εικόνα.
- ⁸³ Δημ. Φιλικού: όπ.π., σελ. 24-25

